Lecția 9 · Autoritatea judecătorească; aplicarea legilor

Introducere

Parlamentul face legile, Guvernul le pune în aplicare. Dar ce se întâmplă când cineva încalcă legea sau când doi oameni nu se înțeleg asupra drepturilor lor? Cineva trebuie să hotărască, în numele legii, cine are dreptate — și trebuie să o facă fără să-i fie frică de cei puternici. În această lecție afli cine înfăptuiește justiția în România, cum sunt organizate instanțele, de ce judecătorii nu primesc ordine de la nimeni și cum se aplică legile.

În această lecție vei descoperi

– ce este autoritatea judecătorească și ce instituții cuprinde;
– cum sunt organizate instanțele, de la judecătorie la Înalta Curte de Casație și Justiție;
– ce fac procurorii și Consiliul Superior al Magistraturii;
– ce garanții au judecătorii și ce nu au voie să facă;
– când intră o lege în vigoare și de ce nu se aplică pentru trecut.

Cine judecă încălcarea legilor?

1. În lecțiile trecute ai aflat că Parlamentul face legile, iar Guvernul le pune în aplicare. Dar cine judecă încălcarea lor?

2. Urmărește un scurt video: *Cum pot judecătorii să rămână cu adevărat imparțiali*. Un judecător trebuie să judece un primar puternic, acuzat de corupție. Ce îl apără ca să judece numai după probe?

3. Video-ul vorbește despre un „scut” și despre un „zid”. Ce înseamnă fiecare?

4. Întrebarea lecției: cine judecă încălcarea legilor și de ce nimeni nu-i poate da ordine judecătorului?

Răspunsul îl construim pas cu pas, în cele cinci secțiuni de mai jos.

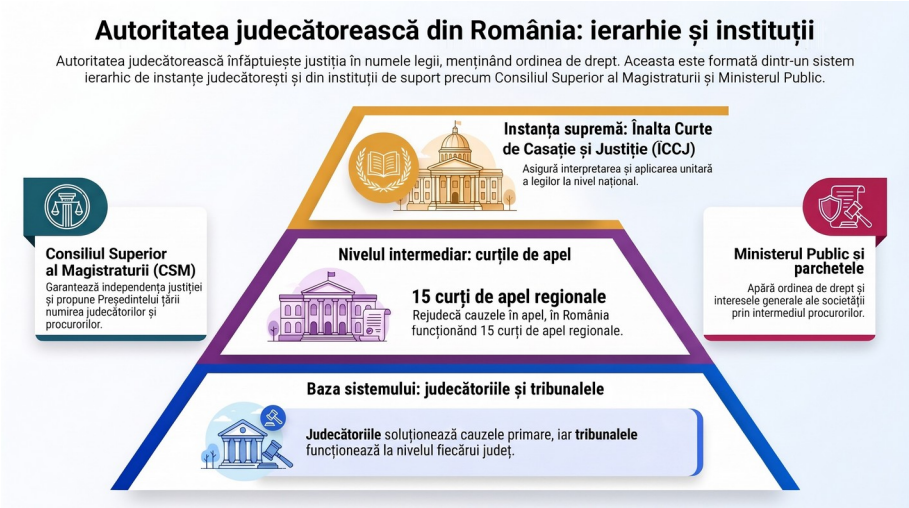
1. Autoritatea judecătorească

Definiție

Autoritatea judecătorească are rolul de a înfăptui justiția în numele legii, de a sancționa încălcarea ei și de a menține ordinea de drept.

Autoritatea judecătorească este a treia putere în stat, alături de cea legislativă și de cea executivă, așa cum le-a definit Montesquieu. Ea deține puterea de a sancționa încălcarea legilor. Potrivit Constituției, autoritatea judecătorească cuprinde instanțele judecătorești, Ministerul Public și Consiliul Superior al Magistraturii.

Termenul „justiție” are două sensuri: sistemul instanțelor judecătorești și activitatea de soluționare a proceselor. În limbajul obișnuit, a face justiție înseamnă a face dreptate. Simbolul justiției, zeița Themis, ține într-o mână o balanță, în cealaltă o sabie și are ochii legați: balanța și legătura de la ochi arată că judecătorul cântărește drepturile fiecărei părți, fără să țină seama de cine este omul judecat; sabia arată că hotărârea se poate executa, la nevoie, cu forța.



Autoritatea judecătorească din România: instanțele, de la bază la vârf, Ministerul Public și CSM.

Din lege
Constituția României, art. 124: „(1) Justiția se înfăptuiește în numele legii. (2) Justiția este unică, imparțială și egală pentru toți. (3) Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.”
Ce înseamnă pentru tine: dacă vreodată ai nevoie de justiție, legea e aceeași pentru tine ca pentru oricine altcineva.

2. Instanțele judecătorești

Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Instanțele sunt organizate ierarhic, ca o piramidă:

judecătoriile, în orașe și municipii, judecă cele mai multe cauze; tribunalele funcționează câte unul în fiecare județ și în municipiul București, în localitatea de reședință, și judecă și apelurile împotriva hotărârilor judecătoriilor; în România funcționează 15 curți de apel, fiecare pentru 2–4 județe; în vârf se află Înalta Curte de Casație și Justiție, care asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe.

Instanța	Unde funcționează	Ce face
judecătoria	în orașe și municipii	judecă cele mai multe cauze
tribunalul	în fiecare județ și în București	judecă și apelurile
curtea de apel	15, fiecare pentru 2–4 județe	judecă apelurile
Înalta Curte de Casație și Justiție	una singură, la București	asigură aplicarea unitară a legii

Cine este nemulțumit de sentința primei instanțe poate face apel: hotărârea este verificată de o instanță superioară. Ședințele de judecată sunt publice și se desfășoară în limba română; cetățenii români de altă etnie pot folosi limba maternă, iar străinii pot beneficia de un interpret.

Din lege

Constituția României, art. 126 alin. (1): „Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege.” Alin. (3): „Înalta Curte de Casație și Justiție asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, potrivit competenței sale.”

Ce înseamnă pentru tine: o hotărâre nedreaptă nu e neapărat ultimul cuvânt; există o instanță mai sus care o poate verifica.

3. Ministerul Public și Consiliul Superior al Magistraturii

Ministerul Public apără ordinea de drept, libertățile și drepturile cetățenilor. El este format din parchete, constituite pe lângă fiecare instanță, în care activează procurorii; este condus de un procuror general și cuprinde și Direcția Națională Anticorupție. Procurorii reprezintă în instanțe interesele societății și colaborează cu poliția pentru a rezolva cazurile de încălcare a legii. Ei își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției.

Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) este garantul independenței justiției. Acesta propune Președintelui României numirea procurorilor și a judecătorilor în funcții și are rol de instanță de judecată în materie disciplinară; tot el se ocupă de cariera magistraților: recrutare, formare, avansare. CSM are 19 membri: 9 judecători și 5 procurori aleși în adunările generale ale magistraților și validați de Senat, 2 reprezentanți ai societății civile, specialiști în domeniul dreptului, aleși de Senat, și, de drept, ministrul justiției, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorul general.

Din lege

Constituția României, art. 131 alin. (1): „În activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.” Art. 133 alin. (1): „Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției.”

Ce înseamnă pentru tine: când cineva îți încalcă drepturile printr-o faptă penală, procurorul este cel care apără interesul tău și al tuturor.

4. Magistrații: judecătorii și procurorii

Definiție

Magistrații sunt judecătorii și procurorii.

Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii; trebuie să fie imparțiali atunci când judecă o cauză; nu sunt subordonați altor autorități publice; sunt inamovibili: nu pot fi îndepărtați din funcție, nici suspendați, retrogradați sau promovați fără acordul lor; nimeni nu poate exercita asupra lor influențe sau presiuni politice. Ei ascultă părțile implicate într-un proces, analizează probele depuse de acestea și dau o sentință. Judecătorii și procurorii sunt numiți de Președintele României, la propunerea CSM.

Atât procurorii, cât și judecătorii nu pot deține alte funcții publice sau private, cu excepția celei de cadru didactic în învățământul superior, și nu pot face parte din partide politice. Legea nu le permite judecătorilor să-și judece rudele. Independența justiției, care presupune ca nicio persoană să nu poată influența deciziile judecătorilor și ale procurorilor, este o premisă fundamentală a statului democratic și garanția unei judecăți corecte.

Din lege
Constituția României, art. 125 alin. (1): „Judecătorii numiți de Președintele României sunt inamovibili, în condițiile legii.” Alin. (3): „Funcția de judecător este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior.” Constituția României, art. 40 alin. (3): „Nu pot face parte din partide politice judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică.”
Ce înseamnă pentru tine: judecătorul care îți judecă procesul nu are voie să țină cu nimeni — nici cu cel puternic, nici cu cel simpatic.

5. Aplicarea legilor

Constituția este legea fundamentală a țării, prin urmare toate legile trebuie să fie elaborate în spiritul și litera acesteia. La un interval de timp (de regulă, trei zile) de la data publicării în Monitorul Oficial, legea intră în vigoare. Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile.

Legile se aplică de autoritățile executive centrale și locale, care fac și normele de aplicare și controlează respectarea lor; acolo unde legea a fost încălcată, intervin instituțiile puterii judecătorești, ca să restabilească legalitatea. Pe durata unui proces, o persoană acuzată de încălcarea legii este considerată nevinovată până la rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești de condamnare.

Dreptul civil se ocupă de litigiile dintre persoane sau organizații, în care se acordă despăgubiri; dreptul penal se ocupă de infracțiuni și de pedepsele lor. Nullum crimen sine lege — „nicio infracțiune nu există în afară de lege”: constituie infracțiune numai fapta pe care legea o prevede ca atare.

Matricea juridică: civil și penal

		Civil	Penal
	Definire	Litigii între indivizi/organizații pentru despăgubiri.	Corpul de drept care pedepsește infracțiunile împotriva societății.
	Sarcina probei	Reclamantul trebuie să dovedească pretențiile; pârâtul se apără cu probe.	Sarcina revine exclusiv statului; funcționează principiul „dincolo de orice îndoială rezonabilă”.
	Exemple	Divorț, litigii de proprietate, chiriași.	Furt, agresiune, trafic, omor.

Dreptul civil și dreptul penal: definiție, sarcina probei, exemple.



Nullum crimen sine lege: o faptă este infracțiune doar dacă o lege o interzicea deja.

Din lege
Constituția României, art. 78: „Legea se publică în Monitorul Oficial al României și intră în vigoare la 3 zile de la data publicării sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei.” Art. 15 alin. (2): „Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile.” Art. 23 alin. (11): „Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.”
Ce înseamnă pentru tine: nu poți fi pedepsit după o regulă care nu exista, iar cine e acuzat nu e încă vinovat.

Rezumat

1. Autoritatea judecătorească înfăptuiește justiția în numele legii, sancționează încălcarea legilor și menține ordinea de drept; ea cuprinde instanțele judecătorești, Ministerul Public și Consiliul Superior al Magistraturii.

2. Instanțele sunt judecătoriile, tribunalele, curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție, care asigură aplicarea unitară a legii; o hotărâre poate fi atacată la o instanță superioară.

3. Ministerul Public apără ordinea de drept prin procurori, organizați în parchete; CSM este garantul independenței justiției.

4. Judecătorii sunt independenți, imparțiali și inamovibili; magistrații nu fac parte din partide și nu au alte funcții, în afară de cea de cadru didactic în învățământul superior.

5. Legea intră în vigoare după publicarea în Monitorul Oficial și dispune numai pentru viitor; persoana acuzată este considerată nevinovată până la hotărârea definitivă de condamnare.

Studiul de caz: cazul D.T.

Cum lucrăm. În perechi, citim un caz real și răspundem la patru întrebări. Apoi fiecare pereche spune clasei un răspuns.

Întrebările cazului — le poți folosi și ca să te verifici:

1. Ce drepturi i-au fost încălcate lui D.T.?

2. Ce instituții și organizații s-au implicat în acest caz?

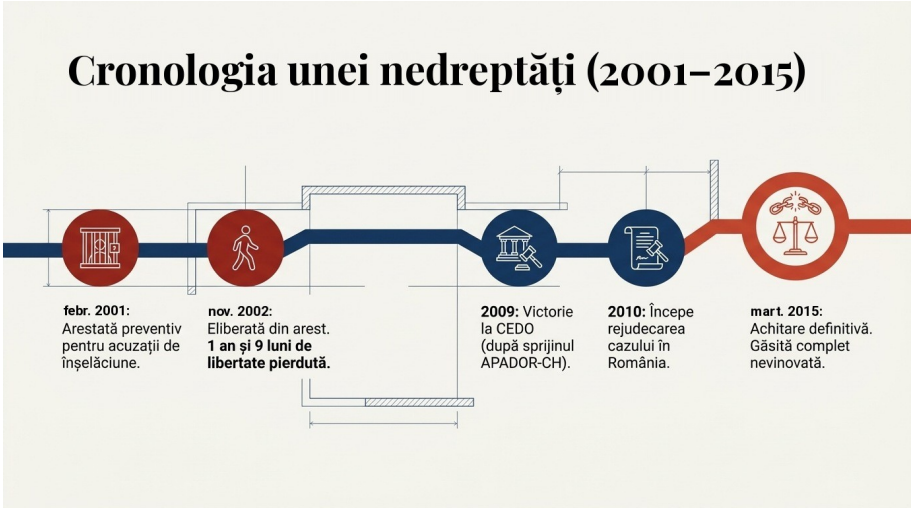
3. Ce a putut face D.T. când a fost nemulțumită de hotărârile instanțelor?

4. Cum credeți că pot fi prevenite astfel de situații?

În februarie 2001, D.T., o femeie de 43 de ani, a fost acuzată de înșelăciune și arestată preventiv. A stat în arest un an și 9 luni. A fost eliberată în noiembrie 2002, după ce a fost admis un recurs împotriva arestării.

Ea și-a susținut mereu nevinovăția și a cerut să fie ascultați mai mulți martori, dar instanțele i-au refuzat acest drept. Cu ajutorul unei asociații pentru apărarea drepturilor omului (APADOR-CH), s-a plâns la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) pentru durata prea lungă a arestării și pentru încălcarea dreptului la un proces echitabil.

CEDO i-a dat câștig de cauză în 2009, iar în 2010 a început rejudecarea cazului. După mai bine de patru ani, în martie 2015, instanța a dat hotărârea definitivă: D.T. a fost găsită nevinovată de faptele pentru care fusese acuzată, arestată și condamnată.



Cronologia cazului D.T., din 2001 până în 2015.

Verifică-te

1. Asociază. Potrivește instituția cu rolul ei: *Înalta Curte de Casație și Justiție, Ministerul Public, Consiliul Superior al Magistraturii — a) apără ordinea de drept; b) garantează independența justiției; c) asigură aplicarea unitară a legii.*

2. Completează. *a) Judecătorii și procurorii sunt numiți de către ..... . b) Legea intră în vigoare după publicarea în ..... . c) Deciziile judecătorilor nu pot fi ..... de alte persoane. d) Curțile de apel sunt instituții ale autorității ..... .*

3. Gândește-te. Ar putea exista instanțe de judecată private, ale unor persoane sau firme? De ce?

Din lege

Din lege
Constituția României, art. 16 alin. (2): „Nimeni nu este mai presus de lege.”
Ce înseamnă pentru tine: în fața judecătorului, un primar, un ministru și un elev sunt egali — nimeni nu are privilegii.

Știai că

Știai că?
Palatul de Justiție din București, de pe malul Dâmboviței, a fost construit între anii 1890 și 1895, după planurile arhitecților Albert Ballu și Ion Mincu. Piatra de temelie a fost pusă de regele Carol I, pe 7 octombrie 1890.
Gândește-te: există o instanță în orașul tău? Cum se numește?